

Charles F. Keyes กำลังตั้งเครื่องอัดเทปหมอลำ. มหาสารคาม พฤศจิกายน 2510

หมายเหตุ: ภาพจากโครงการ Digital Archive Research on Thailand ระหว่างศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กับมหาวิทยาลัยวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา

บทบรรณาธิการ

Charles F. Keyes

October 3, 1937 – January 3, 2022

ด้วยความเคารพและจดจำ

ศาสตราจารย์ ชาร์ล เอฟ คายส์ หรืออาจารย์คายส์ นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ผู้เชี่ยวชาญด้านไทยศึกษาและอุษาคเนย์ ได้จากพวกเราไปอย่างสงบ เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2565 ที่ผ่านมาที่เมืองพอร์ตแลนด์ รัฐโอเรกอน รวมท่านอายุได้ 84 ปี ใช้ชีวิตได้ครบ 7 รอบนักษัตร

ท่านแต่งงานใช้ชีวิตร่วมกับภรรยาอันเป็นที่รักของท่านคือ Jane Keyes หรือ คุณเจน นานกว่า 60 ปี มีลูกด้วยกัน 2 คน คุณเจน ภรรยาของท่านนับว่าเป็นผู้ร่วมทำงานวิจัยภาคสนามคนสำคัญแต่แรกเริ่มชีวิตนักมานุษยวิทยาของคายส์

อาจารย์คายส์ เดินทางจากประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาทำงานวิจัยภาคสนามนานเกือบ 2 ปี (ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2505-เมษายน 2507) ที่มหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเขียนวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของท่าน แทบทุกหนแห่งที่อาจารย์คายส์ เดินทางไปศึกษา รวบรวมข้อมูลภาคสนาม พบปะผู้คนมากมาย. คุณเจนคือช่างภาพคนสำคัญที่ทำงานร่วมกับท่าน จนเราน่าจะกล่าวได้ว่า เจน คายส์ คือ Photographer ที่ทำงานวิจัยร่วมกับ Anthropologist คืออาจารย์คายส์ จนกลายเป็นผลงานด้านมานุษยวิทยาที่टनाอันทรงคุณค่ายิ่งที่เราได้เห็นและใช้ประโยชน์จากภาพถ่ายเชิงชาติพันธุ์นิพนธ์ จนไปถึงได้เห็นภาพการทำงานภาคสนามของอาจารย์คายส์ (ปัจจุบันรวบรวมไว้ในรูปแบบของ Digital Archive ที่มหาวิทยาลัยยอร์ซิงตัน)

หลังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยคอร์เนล (Cornell University) ในปีพุทธศักราช 2508 อาจารย์คายส์ เริ่มงานสอนที่ ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยวอชิงตัน, ซีแอตเทิล (University of Washington, Seattle) ระหว่างที่เริ่มงานสอนหนังสือได้ไม่นาน อาจารย์คายส์และคุณเจนกลับมาเยี่ยมชาวบ้านหนองต้นช่วงกลางปี 2510 ต่อมา ท่านได้รับทุนวิจัยทำงานหลังปริญญาเอกในประเทศไทย ทำงานวิจัยเชิงมานุษยวิทยาชาติพันธุ์ร่วมกับ Peter Kunstadter ที่แม่สะเรียง

ท่านและภรรยาใช้เวลาทำงานวิจัยภาคสนามอยู่ที่แม่สะเรียงนานกว่าปี คือระหว่างปีพุทธศักราช 2510 – 2511

งานภาคสนามที่แม่สะเรียงนี่เองคือ “จุดเปลี่ยน” สำคัญที่ทำให้ท่านหันมาสนใจศึกษาชาวกะเหรี่ยงและสังคมวัฒนธรรมในล้านนา ดังปรากฏผ่านผลงานสำคัญมากมายของท่าน

ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น มานุษยวิทยาศาสนา-ลัทธิ นาคี อาทิ “Buddhist Pilgrimage Centers and the Twelve-Year Cycle” (ในวารสาร History of Religions. 1975) ซึ่งเป็นเรื่องของการจาริกแสวงบุญของชาวล้านนาไปตามพระธาตุต่างๆ ตามปีเกิด และ “Millennialism, Theravada Buddhism, and Thai Society” (ในวารสาร The Journal of Asian Studies. 1977) ซึ่งเป็นงานมานุษยวิทยาศาสนาว่าด้วยขบวนการพระศรีอารย

ระหว่างปีพุทธศักราช 2515-2517 (และปีต่อๆ มากระทั่งบั้นปลายชีวิตวิชาการของท่าน) อาจารย์คายนัยยังได้เดินทางกลับมาทำงานวิชาการในประเทศไทยอีกครั้งสำคัญในฐานะนักวิชาการอาจารย์แลกเปลี่ยนโครงการ Fulbright ท่านมาช่วยสอนหนังสือที่ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อยู่ราวสองปี จนกล่าวได้ว่ามีส่วนช่วยวางรากฐานการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนให้กับคณะสังคมศาสตร์ยุคก่อตั้งแรกเริ่มอย่างสำคัญ

จากเชียงใหม่ ท่านกลับไปทำงานวิจัยและสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยวอชิงตันจนได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์ และคือผู้ก่อตั้ง “ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Southeast Asian Centre) อุทิศเวลาอย่างไม่เห็นเหน็ดเหนื่อย ในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ ทำงานขับเคลื่อนและส่งเสริมการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกให้นักศึกษาบัณฑิตศึกษาทำงานวิจัยด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของท่านเป็นเวลายาวนานกว่าทศวรรษ (ระหว่างปี 2529-2540)

เป็นที่ยอมรับกันว่า ท่านคือนักมานุษยวิทยาอเมริกันคนสำคัญ ผู้มีความรู้เชิงลึกซึ่งรอบด้าน เกี่ยวกับไทยศึกษาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

อาจารย์คายนัยกับภรรยา คือคุณเจน ยังช่วยบริจาคสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาผ่านกองทุน Endowed Fund in Southeast Asia Studies ซึ่งจะให้ทุนสนับสนุนการเดินทางของนักศึกษาเพื่อทำวิจัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ภาควิชามานุษยวิทยา อาจารย์คายนัยดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าภาควิชามานานกว่า 5 ปี (ระหว่างปีพุทธศักราช 2528 - 2532) ทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานสำคัญ คือ Dan Lev, Charlie Hirschman, และ Karl Hutterer สร้างและวางรากฐานให้ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยวอชิงตัน เป็นศูนย์กลางการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ความสำเร็จของอาจารย์คายนัยในการผลักดันให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาเติบโตอย่างมั่นคง นั้นกล่าวกันว่าไม่ได้เพียงแค่มาจาก ความมุ่งมั่นแข็งแกร่งทางวิชาการของท่าน แต่ยังมีมาจากการอุทิศตนของท่านอย่างไม่เห็นเหน็ดเหนื่อย ในฐานะอาจารย์สอนหนังสือและนักมานุษยวิทยาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

บารมีทางวิชาการอันยิ่งใหญ่ของท่าน ยังทำให้อาจารย์คายนัยกลายเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญ ที่จะกำหนดทิศทาง การวางแผนการศึกษาเกี่ยวกับเอเชีย ในมูลนิธิฟอร์ดและสภาวิจัยด้านสังคมศาสตร์ (Social Science Research Council - SSRC) ณ สภาวิจัยด้านสังคมศาสตร์ อาจารย์คายนัยได้ช่วยผลักดันให้เวียดนามศึกษากลายเป็นที่สนใจในแวดวงมานุษยวิทยาอเมริกัน อันเป็นช่วงเวลาที่ท่านรับตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสภาวิจัยด้านสังคมศาสตร์

โครงการอินโดจีน และท่านเองก็หันมาสนใจทำงานศึกษาชาติพันธุ์วัฒนธรรมในประเทศเวียดนามอย่างจริงจัง นอกจากนี้ท่านยังมีบทบาทอย่างสำคัญในการส่งเสริมผลักดันให้มีการฝึกอบรมการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ในประเทศเวียดนามและประเทศลาว โดยผ่านงานเหล่านี้เองที่ท่านจึงสามารถหาทุนสนับสนุนให้นักวิชาการ นักศึกษา จากประเทศเวียดนาม เดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลไปเรียนมานุษยวิทยาหรือสังคมศาสตร์อื่นๆ ณ มหาวิทยาลัยวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้การให้คำปรึกษาดูแลของท่าน

เกียรติภูมิและคุณูปการทางวิชาการ ทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมศาสตร์อเมริกัน และในปี 2543 ท่านได้รับเลือกจากการลงคะแนนเสียงของสมาชิกสมาคมเอเชียศึกษาทั่วประเทศ ให้ขึ้นดำรงตำแหน่ง ประธานสมาคม the Association for Asian Studies ซึ่งถือเป็นตำแหน่งสูงสุดและสมเกียรติยิ่งในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาและไทยศึกษา (Thai Studies) ในสหรัฐอเมริกา

อาจารย์คายนส์และภรรยาทำงานอุทิศเวลาให้กับกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนท่านเกษียณอายุในปีพุทธศักราช 2549 รวมเป็นเวลายาวนานกว่า 40 ปี และในปี 2546 มหาวิทยาลัยวอชิงตัน ได้มอบรางวัลอันสมเกียรติ Graduate Mentoring Award ให้ท่านในฐานะ “ครุมานุษยวิทยา” อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งผลิตมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต รวมมากกว่า 60 ชีวิต ลูกศิษย์ ลูกหาของท่านนอกจากนักศึกษาชาวอเมริกัน รว 3 ใน 4 คือนักศึกษาจากประเทศไทย (หนึ่งในนั้นคือ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ผู้เขียนบทความในวารสารนี้) และประเทศเวียดนาม

หลังเกษียณอายุ ท่านยังคงรับงานสอนพิเศษ ต่อมาอีกราว 5 ปี กระทั่งในปี 2556 ท่านกับคุณเจน จึงย้ายจากวอชิงตันไปใช้ชีวิตอยู่ที่โอเรกอน กระทั่งท่านยังคงดำรงตำแหน่ง Emeritus Professor ของมหาวิทยาลัยวอชิงตัน กระทั่งจากพวกเราไป

ผลงานวิชาการด้านไทยศึกษา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และมานุษยวิทยาล้านนาคดี ของอาจารย์คายนส์นั้นมากมาย มีหนังสือทั้งที่เขียนเอง อาทิ *The Golden Peninsula* 1977. *Thailand: Buddhist Kingdom as Modern Nation-State* 1987. และบรรณาธิการกว่า 15 เล่ม บทความวิชาการนับร้อยชิ้น และงานเขียนเชิงอัตชีวประวัติ ซึ่งเป็นงานเขียนเล่มสุดท้ายของท่าน *Impermanence: An Anthropologist of Thailand and Asia* 2019.

แม้อาจารย์คายนส์จะจากไปแล้ว ทว่าคุณูปการจากการทำงาน ชีวิตที่ท่านอุทิศให้กับครอบครัว ลูกศิษย์ จนไปถึงมิตรสหาย และที่สำคัญ ผลงานการเขียนอันทรงคุณค่า ที่ช่วยสร้างความเข้าใจที่เรามี เกี่ยวกับสังคมไทยและเพื่อนบ้านอุษาคเนย์ยังอยู่กับพวกเราตลอดไป เหนือสิ่งอื่นใดอาจารย์คายนส์ได้ฝากไว้บนโลกนี้ คือความดีงาม ความรัก และความเมตตา ที่ท่านมีให้เสมอต่อผู้คนรอบข้าง ลูกศิษย์ และกัลยาณมิตรของท่าน

ชาร์ล คายนส์

ด้วยความเคารพและจดจำ

วสันต์ ปัญญาแก้ว